

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 5 นี้จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งจะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาตามวิธีการศึกษา ส่วนที่สองจะเป็นการอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และส่วนที่สามเป็นข้อเสนอแนะ ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

วัดเป็นองค์กรศาสนาที่มีบทบาทสำคัญทางสังคมของไทยนับแต่อดีตเป็นต้นมา วัดจึงเป็นสถานที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นเกี่ยวกับการใช้สถานที่ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการได้มาและใช้ไปของงบประมาณที่วัดจัดสรรให้บางส่วน และเป็นการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา สามารถสรุปผลที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา

การศึกษาแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนอันเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในวัด จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 รูป โดยแบ่งเป็น วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น 4 รูป วัดพัฒนาตัวอย่าง 4 รูป และอุทยานการศึกษาในวัด 4 รูป การบริหารจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจ ถือได้ว่าเป็นการนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงานและคุณธรรมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผล มีความมั่นคงกับองค์กรในทุก ๆ ด้าน และเป็นการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการวัดให้เป็นที่น่าเชื่อถือของชุมชน

วัดเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไรที่มีระบบการตลาดที่วัดจะต้องแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน องค์กรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร โดยผลิตสินค้าและบริการให้กับประชาชนหรือสังคมโดยไม่คิดราคาหรือแบบให้เปล่า หรือจำหน่ายในราคาที่ไม่คุ้มทุนหรือในราคาที่ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ในที่นี้ครอบคลุมองค์กรประเภทมูลนิธิ สมาคม องค์กรทางศาสนาและพรรคการเมือง เป็นต้น การที่วัดเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไร และมีกิจกรรมจัดหาทุนผ่านการบริจาค จึงมีความจำเป็นที่จะต้องยึดหลัก

ความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลทางการใช้งบประมาณของวัดเพื่อสะท้อนให้เห็นแหล่งที่มาและใช้ไปของงบประมาณ ย่อมนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านการเงินให้แก่วัดในระยะยาว

5.1.2 แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา

การบริหารกิจการโดยตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม หลักความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม ในการบริหารองค์กรโดยวิธีบริหารที่มีพลังขับเคลื่อนที่ถูกต้องเป็นธรรม ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหาพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน การใช้หลักธรรมาภิบาลที่กล่าวมาในการบริหารจัดการนั้นจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขของชุมชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของบ้านเมือง มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ประกอบด้วย

5.1.2.1 มีกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดอบรม จัดสัมมนา เพื่อพัฒนาทักษะความรู้เรื่องการบริหารปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ครอบคลุม 4 หลัก คือ (1) หลักคุณธรรม (2) หลักความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส (3) หลักความรับผิดชอบ และ (4) หลักการมีส่วนร่วม

5.1.2.2 มีการกำหนดโครงสร้าง โดยแบ่งขอบเขตงานตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้เป็นอย่างดี

5.1.2.3 ในการปฏิบัติงานมีการระดมสมอง โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมโดยให้อิสระแก่บุคลากรทุกคน มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างไม่ปิดกั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการทางการคิดวิเคราะห์หาสาเหตุ ตลอดจนเกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

5.1.2.4 มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมให้ความรู้กับบุคลากรในด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความเข้าใจในเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อต่อยอดเพิ่มพูนศักยภาพของตนเอง ตลอดจนนำมาปรับใช้ในการทำงาน

5.1.2.5 มีการติดตามผล ประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่มีคุณภาพ คุ้มค่า มีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับเป้าหมายงบประมาณ และระยะเวลาที่ใช้ไปที่องค์กรวางไว้

ทั้งนี้แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา สามารถแยกตามหลักจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

(1) หลักคุณธรรม พบว่า หลักธรรมที่ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ดีสำหรับการบริหารจัดการวัด ได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม หลักการครองตน หลักการครองงาน หลักการครองคน และ หลักธรรมาภิบาล รวมถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสติและสัมปชัญญะ ซึ่งควรจะมีแนวทางการใช้หลักธรรมในการทำงานร่วมกันในด้านการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ

(2) หลักความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส พบว่า วัดมีแนวทางในการจัดการเพื่อให้ความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส ได้แก่ คัดเลือกคนมีคุณธรรมมาทำงาน ทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใช้การใช้งบประมาณ และ มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ รวมถึงการนำหลักความถูกต้อง และหลักความเหมาะสม มาใช้ในการปฏิบัติ อีกทั้งมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะ

(3) หลักความรับผิดชอบ พบว่า วัดมีการแบ่งงานและกำหนดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ มีการรายงานผลการดำเนินงาน และผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป เพื่อให้สามารถตอบ

คำถามและชี้แจงได้ เมื่อคนในองค์กรมีข้อสงสัย โดยนำหลักการตรวจสอบได้ หลักความโปร่งใส หลักการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม และหลักการเคารพด้านหลักธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ โดยการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาวัดให้เป็นที่รู้จักของสังคม

(4) หลักการมีส่วนร่วม พบว่า แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัด ได้แก่ การดำเนินงานของวัดต้องรับฟังความคิดเห็นบุคลากรและชุมชน ตลอดจนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน และกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของวัด ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาหรือประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจในการจัดการบริหารที่ดี

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี

5.2.1.1 ควรมีกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดอบรม จัดสัมมนา เพื่อพัฒนาทักษะความรู้เรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ครอบคลุม 4 หลัก คือ (1) หลักคุณธรรม (2) หลักความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส (3) หลักความรับผิดชอบต่อ (4) หลักการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ สาธิต พนารี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ วัดต้องเป็นสถานที่ทำหน้าที่ฝึกอบรม พระสงฆ์รวมทั้งเยาวชนในชุมชนให้ทำหน้าที่สืบสานพระพุทธศาสนาและสร้างความดีงามให้กับชุมชน วัดต้องเป็นแบบอย่างด้านการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถสร้างความ สุข สงบ สามัคคีให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมตื่นตัวเรื่องการเรียนรู้ ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับตัวกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่งผลให้การพัฒนาทักษะความรู้เป็นเรื่องที่จำเป็นเพื่อที่จะส่งเสริมให้บุคลากรของวัดมีความรู้ความสามารถเพื่อช่วยการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

5.2.1.2 ควรมีการกำหนดโครงสร้าง โดยแบ่งขอบเขตงานตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ มนัส ภาควงศ์ และคณะ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” พบว่า การปฏิบัติตนตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย บริหารและทำงานอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดการองค์กร การบริหารงานบุคคล การบริหารการเงิน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน รวมถึงงานวิจัยของ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร) (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” พบว่า หลักบูรณาการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะสถานการณ์ โดยกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ แผนนโยบายการบริหารจัดการวัด โครงสร้างการบริหารงานของวัดตาม อำนาจหน้าที่ หรือภาระงาน การกระจายอำนาจ การแบ่งงานและกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน บริหารงานในรูปคณะกรรมการ

ทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส ทั้งนี้การจัดการโครงสร้างให้ชัดเจนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาบริหารจัดการวัดเพื่อให้มีผลการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ตามหลักการบริหารงานที่ดี

5.2.1.3 ควรเน้นหลักการมีส่วนร่วมโดยให้อิสระแก่บุคลากรทุกคนในการปฏิบัติงานที่ต้องระดมสมอง ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างไม่ปิดกั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการทางการคิดวิเคราะห์หาสาเหตุ ตลอดจนเกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญเม้ง เสง และราเชนทร์ นพณ์ธวัชกร (2565) ได้ศึกษาถึง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของวัดพรหมรังษี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของวัดพรหมรังษี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารจัดการตามหลักความรับผิดชอบ การบริหารจัดการตามหลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม การบริหารจัดการตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการตามหลักคุณธรรม การบริหารจัดการตามหลักความโปร่งใส และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” โดย มนัส ภาคภูมิ และคณะ (2540) พบว่า ขั้นตอนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ ทุกคนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นโดยการปรึกษาหารือร่วมกัน มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ในเขตพื้นที่มีหลายภาคส่วน หลายชุมชน หากมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จะทำให้มีการกำหนดแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการวัดร่วมกัน ลดความขัดแย้ง เกิดความปรองดอง ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานบริหารจัดการ

5.2.1.4 ควรมีการส่งเสริมพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และให้ความรู้กับบุคลากรมากขึ้น เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสอดคล้องกับผลงานของ กาญจนา สุระ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้จริยธรรมในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ เพื่อสร้างความอยู่รอดให้กับกิจการ” พบว่า จริยธรรมเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และมีคุณธรรม มาจากหลักคำสอนทางศาสนา มุ่งเน้นให้คนประพฤติในสิ่งที่ดี ไม่กระทำต่อผู้อื่นในทางที่ไม่ดี การดำเนินธุรกิจควรดำเนินการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะเป็นผลทำให้ธุรกิจอยู่รอดอย่างยั่งยืน โดยจะต้องมีการประยุกต์ใช้จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจที่สำคัญกับการทำงานของพนักงาน งานด้านการตลาด การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ในยุคโลกาภิวัตน์มีการขับเคลื่อนด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้การดำเนินงานกิจการของวัดเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากรจึงมีความสำคัญเพื่อให้การบริหารจัดการของวัดให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน

5.2.1.5 มีการติดตามผล ประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ เมื่อเทียบกับเป้าหมาย งบประมาณ และระยะเวลาที่ใช้ไป สอดคล้องกับหลักการบริหารงาน ในงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดอุทัยธานี ของบัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2555) พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้

ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในการดำเนินการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัดที่มีคุณภาพ

5.2.2. แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักการจัดการมาตรฐานจริยธรรมทางธุรกิจ 4 หลัก ดังนี้

5.2.2.1 หลักคุณธรรม

วัดมีความหลากหลาย ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญและประกอบศาสนกิจต่าง ๆ จนถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งนันทนาการ ศูนย์กลางการเรียนรู้การพัฒนา การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน กิจกรรมที่มีการดำเนินการในวัดมีความหลากหลาย ได้แก่ การทำบุญ ทำทานในรูปแบบต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานศพ งานบวช งานแต่งงาน งานวันเกิด เป็นต้น จากประเด็นที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกับผลงานของ กาญจนา สุระ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้จริยธรรมในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ เพื่อสร้างความอยู่รอดให้กับกิจการ” พบว่า จริยธรรมเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และมีคุณธรรม มาจากหลักคำสอนทางศาสนา มุ่งเน้นให้คนประพฤติในสิ่งที่ดี ไม่กระทำต่อผู้อื่นในทางที่ไม่ดี ทั้งนี้วัดซึ่งเป็นองค์กรที่สร้างคุณธรรม จริยธรรมในสังคม เป็นสัญลักษณ์ในด้านของความดีงาม การยึดหลักคุณธรรมเป็นต้นแบบในการดำเนินการบริหารจัดการวัด ตลอดจนผู้บริหารจัดการวัดต้องให้ความสำคัญถือหลักคุณธรรมเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงาน

5.2.2.2 หลักความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส

ควรมีการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา ปรับปรุงการทำงานให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีกระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานที่มีความถูกต้องชัดเจน วางระบบในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยง่าย จากประเด็นที่กล่าวมานี้มีความสอดคล้องกับ พระบุญเม้ง เสง และราเชนทร์ นพณัฐวร (2565) ได้ศึกษาถึง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของวัดพรหมรังษี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของวัดพรหมรังษี แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารจัดการตามหลักความรับผิดชอบ การบริหารจัดการตามหลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม การบริหารจัดการตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการตามหลักคุณธรรม การบริหารจัดการตามหลักความโปร่งใส ทั้งนี้การบริหารจัดการวัดมีการดำเนินการในหลายภาคส่วน การเปิดเผยข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและชัดเจนจะก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นต่อพุทธศาสนิกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัด

5.2.2.3 หลักความรับผิดชอบ

ควรมีการแบ่งงานและกำหนดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ มีการรายงานผลการดำเนินงาน และผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดจน มีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป จากประเด็นที่กล่าวมานี้มี

ความสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร) (2557) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” พบว่า หลักบูรณาการประยุกต์ใช้ อย่างเหมาะสมกับสถานะสถานการณ์ โดยกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ แนวนโยบายการบริหารจัดการวัด โครงสร้างการบริหารงานของวัดตาม อำนาจหน้าที่ หรือภาระงานการกระจายอำนาจ การแบ่งงาน และกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน บริหารงานในรูปคณะกรรมการ ทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานในวัดมีหน้าที่ในการทำงานที่แตกต่าง หากไม่มีการแบ่งงานหรือกำหนดความรับผิดชอบที่ ชัดเจนอาจส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่สำเร็จลุล่วงตามหลักการบริหารจัดการวัด

5.2.2.4 หลักการมีส่วนร่วม

ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน รับฟังความคิดเห็น ของบุคลากรและชุมชน เปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา สามารถร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน และกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษา ร่วมเสนอ ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาการดำเนินงานโดยสถานศึกษามีความพยายามในการ แสวงหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง จากประเด็นที่กล่าวมานี้มีความ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน” โดย มนัส ภาคภูมิ และคณะ (2540) พบว่า ขั้นตอนการบริหารของเจ้าอาวาส ทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ ทุกคนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น โดยการปรึกษาหารือร่วมกัน มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้า อาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้การจัดการวัดจำเป็นต้องนำ หลักการบริหารจัดการที่ดีในด้านจริยธรรมทางธุรกิจ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรทางด้านศาสนา อันจะนำมาซึ่งศรัทธาและความเชื่อถือ ของพุทธศาสนิกชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ใน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอแนะในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารจัดการวัดและหน่วยงาน ปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนา ดังนี้

5.3.1.1 ควรมีการจัดกิจกรรม จัดอบรม จัดสัมมนา พัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลให้ครอบคลุมทั้ง 4 หลัก คือ หลักคุณธรรม หลักความ นำเชื่อถือและความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีส่วนร่วม

5.3.1.2 ควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณไว้ให้เป็น กฎระเบียบข้อบังคับชัดเจน โดยวัดจัดทำเอกสารรายงาน หลักฐานทางการเงินเป็นประจำในทุกปี จัดทำส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวมเก็บข้อมูลเอกสารสำคัญ โดยกำหนดให้การ ตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีที่ได้รับอนุญาตเป็นประจำ ทั้งนี้ อาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจใน ระยะแรก และเพิ่มระดับการตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด

5.3.1.3 ควรมีการติดตามผล ประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่มีคุณภาพ คุ่มค่า มีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับเป้าหมายงบประมาณ และระยะเวลาที่ใช้ไปต้องคุ้มค่า

5.3.1.4 ควรส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน บริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งกว่าเดิม โดยให้มีการฝึกอบรมพัฒนาไวยาวัจกร และกรรมการ ของวัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อีกทั้งการกระตุ้นให้บุคลากรเหล่านั้นได้ เข้ารับการฝึกอบรม เช่น การมอบโล่รางวัล มอบเกียรติบัตร หรือกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ทำหน้าที่ ดังกล่าว ให้สามารถสนองตอบความต้องการในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการที่ดีได้

5.3.1.5 ในการปฏิบัติงานที่ต้องระดมสมอง ควรเน้นหลักการมีส่วนร่วมโดยให้อิสระแก่ บุคลากรทุกคน มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดอย่างไม่ปิดกั้น

5.3.1.6 ควรเสนอให้ออกกฎเพื่อกำหนดถึงการมีและแต่งตั้งคณะกรรมการวัด ที่มี องค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับวัด

5.3.1.7 ประชาชนและชุมชนในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรมีบทบาทสำคัญในการ เข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการวัดมากขึ้น โดยผ่านการกระตุ้นให้เกิดผู้มีจิตอาสาทำงานเพื่อ ชุมชนและสังคม เป็นต้น

5.3.1.8 ควรมีการกำหนดโครงสร้าง โดยแบ่งขอบเขตงานตามภาระหน้าที่ความ รับผิดชอบของแต่ละคนไว้เป็นอย่างดี

5.3.1.9 ควรมีการพัฒนาาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมให้ความรู้กับบุคลากร ในด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความเข้าใจในเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อต่อยอด เพิ่มพูนศักยภาพ ของตนเอง ตลอดจนนำมาปรับใช้ในการทำงานของตน

5.3.1.10 ควรกำหนดแนวทางสรรหาคณะกรรมการวัด เพื่อให้คณะกรรมการวัดมีบทบาท ที่จะสามารถช่วยในการพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ดี

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอแนะในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารจัดการวัดและหน่วยงาน ปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนาซึ่ง ผู้วิจัยขอเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ดังนี้

5.3.2.1 ผู้บริหารจัดการวัดควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำ นำเสนอใส เคารพศรัทธา ประพฤติตนเหมาะสม เพื่อสร้างหลักประกันในความเจริญมั่นคงของวัด สืบต่อไป

5.3.2.2 ผู้บริหารจัดการวัดควรจัดให้มีการระดมความคิดจากทุกภาคส่วน ปลุกจิตสำนึก ของคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาวัด พร้อมกับการสร้างกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนา ในด้านอื่น ๆ ของชุมชน

5.3.2.3 หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างร่วมมือในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการจัดอบรมสัมมนา เพื่อพัฒนาทักษะความรู้เรื่องการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

5.3.2.4 ผู้บริหารจัดการวัดต้องสร้างความเข้มงวดเรื่องระเบียบวินัยของพระสงฆ์สามเณรเพื่อสร้างบทบาทพระสงฆ์ให้เป็นไปตามคาดหวังของสังคม

5.3.2.5 วัดสร้างแผนการบริหารวัดให้มีระบบการจัดการทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5.3.2.6 ภาครัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง

5.3.2.7 ผู้บริหารจัดการวัดควรจัดระบบการบริหารในเรื่องงบประมาณรายรับ-รายจ่ายภายในวัด โดยมีตัวแทน จากชุมชนและโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการ พร้อมทั้งติดป้ายแสดงบัญชีรายวัน สัปดาห์ เดือน ปี ไว้ในสถานที่โล่งแจ้งภายในวัด

5.3.2.8 ผู้บริหารจัดการวัดควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด เพื่อการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.3.2.9 ผู้บริหารจัดการวัดควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของวัดที่ชัดเจนสำหรับการบริหารงาน วัดมีผู้รับผิดชอบในแต่ละด้านที่ชัดเจน และมีงบประมาณที่เพียงพอ

5.3.2.10 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประเมินผลงานและติดตามงานประจำปีอย่างสม่ำเสมอ

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

5.3.3.1 ควรศึกษาแนวทางการจัดการด้านจริยธรรมทางธุรกิจที่ดีสำหรับวัดในพระพุทธศาสนาในเขตพื้นที่อื่น ๆ

5.3.3.2 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัดของพระสังฆาธิการ

5.3.3.3 ควรศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการบริหารงานวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัดให้เข้มแข็งและยั่งยืน